

سال‌نمای امنیت ملی
جمهوری اسلامی ایران
تحولات راهبردی ۱۳۹۴
چشم‌انداز ۱۳۹۵

زیر نظر شورای نویسندگان

روندها و تحولات نظامی جهان

مقدمه

درگیری‌ها و جنگ‌های داخلی در برخی از کشورها به‌ویژه در منطقه خاورمیانه و آفریقا در سال ۱۳۹۴ نیز ادامه پیدا کرد. حمله ائتلاف به رهبری عربستان سعودی به یمن که در ابتدای سال ۱۳۹۴ آغاز شد، از مهم‌ترین رویدادهای نظامی جهان در این سال به شمار می‌رود. این جنگ، به نوعی تنها نبرد بین دولتی است که در سال ۱۳۹۴ در سطح جهان در جریان بوده است. افزایش میزان هزینه‌های نظامی برخی از کشورها، به خصوص در مناطق شرق آسیا، خاورمیانه، آسیای جنوبی و اروپا و در مقابل، کاهش بودجه‌های دفاعی و نظامی برخی دیگر، به‌ویژه آمریکا و کشورهایی که با مشکلات اقتصادی مواجه هستند، از دیگر روندهای مهم نظامی جهان در سال ۱۳۹۴ محسوب می‌شوند. استمرار فعالیت ائتلاف نظامی به رهبری آمریکا علیه داعش، شکل‌گیری ائتلاف به رهبری عربستان سعودی در جنگ علیه یمن و تشدید تحرکات و فعالیت پیمان ناتو، به عنوان تنها پیمان نظامی جهان در حال حاضر نیز در میان روندهای نظامی جهان در سال ۱۳۹۴ قابل توجه است.

تداوم درگیری‌های مسلحانه

تا قبل از پایان جنگ سرد، درگیری‌های مسلحانه در سطح جهان عمدتاً در قالب جنگ‌های بین‌دولتی بوده است. بعد از فروپاشی نظام دوقطبی و به‌ویژه پس از جنگ‌های افغانستان و عراق در اوایل قرن ۲۱، ماهیت و شکل درگیری‌های مسلحانه دچار تحولاتی جدی شد. هم‌اکنون جنگ‌های داخلی و اقدامات فراملی گروه‌های تروریستی جای نبردهای مسلحانه بین‌دولتی را گرفته‌اند. آنچه هم‌اکنون در بسیاری

از کشورهای خاورمیانه، آسیای جنوبی، آفریقا و اوکراین می‌گذرد، در این چارچوب قابل بحث است. جنگ داخلی سوریه در سال ۱۳۹۴ در پنج جبهه بزرگ، میان حکومت اسد و داعش، بین حکومت اسد و دیگر گروه‌های تروریستی و مخالف، میان داعش و کردها، بین داعش و دیگر گروه‌های تروریستی و مخالف اسد و در نهایت میان کردها و دولت ترکیه در جریان بوده است. طبق برآورد مرکز دین و ژئوپلیتیک، در حال حاضر ۴۸ گروه شورشی و سلفی - جهادی در جنگ داخلی سوریه درگیر هستند. در سال ۲۰۱۵، بر اساس گزارش شبکه حقوق بشر سوریه، بیش از ۲۱ هزار نفر در درگیری‌های داخلی سوریه کشته شده که بیشتر آن‌ها غیرنظامی بوده‌اند.

به نقل از این گزارش، ۱۵ هزار و ۷۴۸ نفر از این تعداد توسط دولت سوریه کشته شده‌اند. داعش و جبهه النصره نیز به ترتیب مسئول قتل ۲۰۹۸ و حداقل ۱۶۷ نفر از این میزان بوده‌اند. میلیون‌ها سوری هم آواره شده‌اند. در سال ۱۳۹۴ روسیه هم به طور مستقیم و در قالب حملات هوایی در حمایت از دولت بشار اسد، وارد بحران سوریه شد و به بمباران گسترده مواضع مخالفان حکومت سوریه و همچنین گروه‌های تروریستی - تکفیری پرداخت. ایران نیز با افزودن بر مستشاران نظامی خود در سوریه، حمایت‌های گسترده‌تری از دولت بشار اسد به عمل آورد. اقدامات ایران و روسیه باعث افزایش توان دولت سوریه میدان نبرد و در نتیجه آزادسازی برخی از مناطق سوریه از دست گروه‌های تروریستی و مخالف شده است. البته تا کنون چندین نیروی مستشاری ایرانی نیز در سوریه به شهادت رسیده‌اند. نیروهای کرد هم در شمال سوریه موفقیت‌هایی داشته و شکست‌هایی را به داعش تحمیل نموده‌اند.

درگیری‌های داخلی عراق نیز در سال ۱۳۹۴ ادامه پیدا کرد. توقف روند پیشرفت گروه تروریستی - تکفیری داعش و بازپس‌گیری برخی از مناطق تحت اشغال آن، مهم‌ترین تحولات درگیری‌های درونی عراق در سال ۱۳۹۴ محسوب می‌شوند. در ۲۰۱۵ بیش از ۱۶ هزار و در ژانویه ۲۰۱۶ نیز بیش از هزار غیرنظامی عراقی در خشونت‌ها و درگیری‌های داخلی این کشور جان خود را از دست داده‌اند. به این ترتیب، سال ۲۰۱۵ بعد از سال‌های ۲۰۰۶، ۲۰۰۷ و ۲۰۱۴ چهارمین سال مرگبار عراقی‌ها از ۲۰۰۳ تا کنون به حساب می‌آید. بر اساس گزارش سازمان ملل، در خشونت‌های یک سال اخیر عراق، بیش از سه میلیون نفر از خانه و کاشانه خود آواره شده‌اند که یک‌سوم آن‌ها را کودکان تشکیل می‌دهند. بر اساس برخی برآوردها، از زمان حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ تا کنون بیش از ۱۱۵ هزار عراقی کشته شده‌اند. البته، طبق پژوهشی که اخیراً توسط محققانی از دانشگاه‌های آمریکا، کانادا و بغداد با همکاری وزارت بهداشت عراق صورت گرفته، تلفات مستقیم و غیرمستقیم عراق بعد از حمله آمریکا به این کشور، تا کنون نیم میلیون نفر بوده است.

در جنگ یمن، ائتلاف به رهبری عربستان سعودی تقریباً تمام زیرساخت‌های این کشور را نابود کرده است. بر اساس گزارش سازمان ملل، در سال ۲۰۱۵ بیش از ۳ هزار یمنی کشته و حدود ۶ هزار نفر زخمی

بعد از فروپاشی نظام
دوقطبی و به‌ویژه پس
از جنگ‌های افغانستان
و عراق در اوایل قرن
۲۱، ماهیت و شکل
درگیری‌های مسلحانه
دچار تحولاتی جدی
شد. هم‌اکنون جنگ‌های
داخلی و اقدامات فراملی
گروه‌های تروریستی
جای نبردهای مسلحانه
بین‌دولتی را گرفته‌اند.

گشته‌اند. آژانس کشاورزی سازمان ملل (فائو) متحد اعلام کرده ۱۴/۴ میلیون یمنی، یعنی بیش از نیمی از جمعیت یمن، دچار ناامنی غذایی هستند. همچنین، تعداد آوارگان داخلی یمن ۲/۳ میلیون نفر عنوان شده است که افزایش ۴۰۰ درصدی نسبت به ژانویه ۲۰۱۵ (قبل از حمله عربستان به این کشور) را نشان می‌دهد. به دلیل قحطی و مشکلات حاد بهداشتی، حیات تعداد انبوهی از جمعیت یمن در خطر است. هم‌اکنون، چهار نیروی عمده در درگیری‌های مسلحانه یمن مشارکت دارند: ائتلاف به رهبری عربستان سعودی، شیعیان حوثی، دولت مخلوع عبدربه منصور هادی که در عدن مستقر شده و القاعده که در بخش‌هایی از خاک یمن تسلط دارد و تلاش می‌کند از فرصت ناشی از هرج‌ومرج در یمن به منظور تحکیم و افزایش قدرت خود در این کشور بهره بگیرد. تلاش‌هایی برای پایان دادن به بحران یمن صورت گرفته، اما تا کنون نتیجه خاصی به دنبال نداشته است. تا زمانی که عربستان سعودی حاضر نباشد موقعیت جدید حوثی‌ها را در یمن بپذیرد و در مقابل، حوثی‌ها نیز نگرانی‌های امنیتی جدی عربستان را درک نکنند، بعید است گشایشی در جنگ یمن حاصل شود. در واقع برای پایان دادن به این جنگ، نیاز به نوعی مصالحه سیاسی وجود دارد. بنای هر مصالحه‌ای نیز بر داد و ستد استوار است، نه تسلیم یکی به خواسته‌های دیگری.

افغانستان نیز در سال ۱۳۹۴ شاهد خشونت‌ها و درگیری‌های گسترده داخلی بوده است. در اوایل تابستان این سال، مذاکرات رسمی صلح میان گروه طالبان و دولت افغانستان شروع شد و در پی آن انتظارات و امیدها برای پایان دادن به جنگ داخلی افغانستان بالا رفت. با اعلام مرگ ملا عمر، رهبر طالبان، مذاکرات متوقف شد و تنش‌ها و درگیری‌ها میان طالبان و دولت افغانستان شدیدتر شد. در اوایل مهرماه ۱۳۹۴ شهر قندوز در شمال شرق افغانستان به دست نیروهای طالبان افتاد. هرچند اشغال این شهر توسط طالبان چندان طولانی نبود و نیروهای دولتی شهر را پس گرفتند، اما از این اتفاق به عنوان مهم‌ترین و بزرگ‌ترین اقدام گروه طالبان در ۱۴ سال بعد از ۲۰۰۱ یاد شده است. سازمان ملل در فوریه ۲۰۱۵ گزارشی در مورد تلفات سال ۲۰۱۴ افغانستان منتشر نمود که نسبت به ۲۰۱۳، ۲۲ درصد افزایش را نشان می‌دهد. طبق این گزارش، در ۲۰۱۴، ۳۶۹۹ شهروند افغان در درگیری‌های داخلی این کشور کشته و ۶۸۴۹ نفر نیز زخمی شده‌اند. همچنین، در سال ۲۰۱۴ نسبت به ۲۰۱۳، شمار آوارگان داخلی افغانستان ۸ درصد رشد داشته و در مجموع به ۸۰۰ هزار نفر رسیده است.

بر اساس تحقیق صورت گرفته از سوی دانشگاه براون در آمریکا، جنگ افغانستان از ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۴، حدود ۱۰۰ هزار کشته و به همین میزان زخمی بر جای گذاشته است. در سال ۲۰۱۵ نیز بر اساس گزارش سازمان ملل، در شش ماهه اول این سال، ۱۵۹۱ نفر در جنگ داخلی افغانستان کشته و ۳۳۲۹ نفر نیز مجروح شده‌اند. طبق این گزارش، مجموع تلفات شش ماهه اول ۲۰۱۵ افغانستان نسبت به مدت مشابه سال قبل، یک درصد رشد داشته است. افزایش ۱۳ درصدی تلفات کودکان و ۲۳ درصدی تلفات زنان نسبت به شش ماهه اول ۲۰۱۴ از دیگر نکات مهم این گزارش محسوب می‌شوند. تعداد نیروهای خارجی

در ۲۰۱۵ بیش از ۱۶ هزار و در ژانویه ۲۰۱۶ نیز بیش از هزار غیرنظامی عراقی در خشونت‌ها و درگیری‌های داخلی این کشور جان خود را از دست داده‌اند. به این ترتیب، سال ۲۰۱۵ بعد از سال‌های ۲۰۰۶، ۲۰۰۷ و ۲۰۱۴ چهارمین سال مرگبار عراقی‌ها از ۲۰۰۳ تا کنون به حساب می‌آید.

کشته‌شده در درگیری‌های داخلی افغانستان نیز ۲۷ نفر (از جمله ۲۲ آمریکایی) عنوان شده که پایین‌ترین میزان از ۲۰۰۲ تا کنون محسوب می‌شود. در مجموع، بر اساس آمار پراکنده‌ای که وجود دارد، تعداد تلفات درگیری‌های داخلی افغانستان در ۲۰۱۵ بسیار بیشتر از ۲۰۱۴ بوده است.

همسایه جنوبی افغانستان یعنی پاکستان، که در رتبه سیزدهم شاخص دولت‌های شکننده قرار دارد، نیز همچنان درگیر خشونت‌های گسترده داخلی است. در سال ۲۰۱۵، بر اساس آمار موجود، ۳۶۸۲ نفر در جریان خشونت‌های تروریستی در این کشور جان خود را از دست داده‌اند. در مجموع، طبق گزارش‌ها و آمارها، از سال ۲۰۰۳ تا کنون حدود ۶۰ هزار پاکستانی بر اثر اقدامات خشونت‌آمیز تروریستی در این کشور جان باخته‌اند. البته، بر اساس گزارشی از مؤسسه «فیزیکدانان بین‌المللی برای جلوگیری از جنگ هسته‌ای» که در ۲۰۱۵ منتشر شده، از سال ۲۰۰۴ تا پایان ۲۰۱۳ بیش از ۸۰ هزار پاکستانی در کمپین «جنگ علیه ترور» به رهبری آمریکا، کشته شده‌اند که شامل بیش از ۴۸ هزار شهروند پاکستانی، حدود ۲۷ هزار شبه‌نظامی و ۵ هزار و ۴۹۸ نیروی امنیتی پاکستانی می‌شوند.

در آفریقا، درگیری‌ها و خشونت‌های داخلی در سال ۱۳۹۴ نیز همچنان ادامه پیدا کرد. سومالی، سودان، لیبی، نیجریه و سودان جنوبی درگیر بیشترین و مرگبارترین خشونت‌ها در این قاره بوده‌اند. بر اساس ارزیابی‌های گروه «پروژه داده‌های اتفاقات و محل وقوع درگیری‌های مسلحانه»، در ۲۰۱۵ به ترتیب ۲۳/۱، ۱۱/۴ و ۱۰/۸ درصد از درگیری‌های مسلحانه آفریقا در سومالی، سودان و لیبی رخ داده‌اند. همچنین نیجریه، سومالی و سودان به ترتیب میزان ۳۳/۸، ۱۱/۸ و ۹/۲ درصد مرگبارترین درگیری‌های مسلحانه در آفریقا عنوان شده‌اند. وضعیت سومالی و سودان نسبت به ۲۰۱۴ ثابت مانده، اما در سودان جنوبی اوضاع نسبتاً بهتر بوده است. در حالی که در سال ۲۰۱۴ میزان درگیری‌های مرگبار سودان جنوبی برابر با ۱۶/۴ درصد از کل درگیری‌های مرگبار آفریقا بوده، در سال ۲۰۱۵ این میزان به ۹ درصد کاهش یافته است. در جمهوری آفریقای مرکزی، تنش‌های میان مسلمانان و مسیحیان مهار شده و با تلاش‌های سازمان ملل، حکومتی انتقالی در این کشور شکل گرفته و در مجموع آرامش نسبی به این کشور آفریقایی بازگشته است.

کشور برون‌دی در شرق آفریقا در سال ۲۰۱۵ شاهد گسترش خشونت‌های داخلی بوده است. در سال ۲۰۱۵ درگیری‌های داخلی این کشور نسبت به سال قبل از آن، ۵ برابر رشد پیدا کرد و به ۲۶۰ مورد رسید. علت اصلی افزایش درگیری‌ها در برون‌دی، نامزدی رئیس‌جمهور این کشور برای سومین بار در انتخابات ریاست جمهوری بوده است؛ مسئله‌ای که مخالفان وی آن را اقدامی غیرقانونی دانسته و به همین دلیل، انتخابات را تحریم نمودند. پیروزی نکورونزیزا و تصاحب کرسی ریاست جمهوری از سوی وی برای سومین بار، باعث افزایش درگیری‌ها میان دولت و مخالفانش شد. در این درگیری‌ها که از آوریل ۲۰۱۵ آغاز شده، تا کنون حداقل ۴۰۰ نفر کشته شده و ۲۲۰ هزار نفر نیز مجبور به فرار از خاک این کشور

شده‌اند. اتحادیه آفریقا تا کنون تلاش زیادی برای حل این مناقشه داخلی صورت داده، اما نتیجه‌ای حاصل نشده است. مصر نیز در ۲۰۱۵ شاهد رشد بی‌سابقه خشونت‌های مسلحانه داخلی بوده است. هر چند تنش‌های سیاسی داخلی مصر با سرکوب شدید اخوان المسلمین توسط دولت السیسی تقریباً پایان یافته، اما در سال ۱۳۹۴ درگیری‌های گسترده‌ای میان دولت و گروه‌های تروریستی، بویژه انصار بیت المقدس (داعش صحرای سینا)، در جریان بوده است. در این سال، بیش از ۸۰۰ اتفاق خشونت‌آمیز در مصر به وقوع پیوسته که در اثر آن بیش از ۲۵۰۰ نفر کشته شده‌اند.

در لیبی، درگیری‌ها میان دو دولت مستقر در این کشور در سال ۲۰۱۵ نیز ادامه پیدا کرد. حضور گروه‌های تروریستی - تکفیری (به‌ویژه داعش) در مناطقی از خاک لیبی هم‌رو به افزایش بوده؛ به طوری که شهر سرت، زادگاه معمر قذافی دیکتاتور سابق این کشور، هم‌اکنون در دست داعش است. طبق برآوردهای سازمان ملل، ۴۰۰ هزار لیبیایی از ترس جنگ، خانه‌های خود را رها نموده و فرار کرده‌اند. همچنین بر اساس ارزیابی‌های موجود، در سال ۲۰۱۵ قربانیان خشونت‌ها و درگیری‌های داخلی لیبی بیش از ۱۵۰۰ تن بوده‌اند. تلاش‌های سازمان ملل و جامعه جهانی برای نزدیک‌نمودن گروه‌ها و احزاب سیاسی مخالف در لیبی به همدیگر و تشکیل دولت وحدت ملی در این کشور، تا حدودی موفق بوده است. با این وجود، در درون لیبی پیچیدگی‌ها و مشکلات بسیار زیادی وجود دارد، که فرایند ایجاد دولت واحد ملی را دشوار می‌کند.

درگیری‌های مسلحانه در شرق اوکراین میان نیروهای دولتی و جدایی‌طلبان منطقه دونباس (استان‌های دوتنسک و لوهانسک) نیز به رغم توافق مینسک در اوایل ۲۰۱۵، همچنان ادامه داشته و تعداد کشته‌های آن به بیش از ۹ هزار نفر رسیده است. همچنین، سرزمین‌های اشغالی فلسطین در سال ۱۳۹۴ شاهد شکل‌گیری موج دیگری از درگیری‌ها میان فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها بوده که در نتیجه آن، تا کنون بیش از ۱۰۰ فلسطینی شهید و بیش از ۲۰ اسرائیلی کشته شده‌اند.

هزینه‌های نظامی جهان

هنوز آمار رسمی و دقیقی در مورد میزان هزینه‌های نظامی جهان در سال ۱۳۹۴ شمسی یا ۲۰۱۵ میلادی ارائه نشده است. تنها پایگاه مطالعات دفاعی جینز^۱ اقدام به برآوردی در این زمینه نموده و هزینه‌های دفاعی و نظامی جهان را در سال ۲۰۱۵ معادل ۱/۶۵ تریلیون دلار اعلام کرده است. در صورتی که این برآورد صحیح یا نزدیک به واقعیت باشد، هزینه‌های نظامی و دفاعی جهان در ۲۰۱۵ نسبت به ۲۰۱۴ تغییر چندانی نداشته است. بر اساس گزارش موسسه بین‌المللی صلح استکلهم (SIPRI)، کل هزینه‌های نظامی جهان در سال ۲۰۱۴ معادل حدود ۱/۸ تریلیون دلار بوده که نسبت به سال قبل از آن یعنی ۲۰۱۳ به

میزان ۴ دهم درصد کاهش داشته است. هزینه‌های نظامی آمریکا در سال ۲۰۱۵ بین ۵۷۰ تا ۵۹۱ میلیارد دلار عنوان شده است. بودجه دفاعی ۲۰۱۵ چین، به نقل از دولت این کشور، ۸۸۷ میلیارد یوآن (معادل ۱۴۴/۲ میلیارد دلار) بوده است. این میزان ۱۰/۱ درصد افزایش را نسبت به ۲۰۱۴ نشان می‌دهد.

منابع دیگری وجود دارد که این رقم را تأیید نمی‌کنند و معتقد هستند دولت چین محافظه‌کاری می‌کند و آمار واقعی در این زمینه را اعلام نمی‌کند. پایگاه مطالعات دفاعی جینز هزینه‌های دفاعی چین در سال ۲۰۱۵ را ۱۹۰ میلیارد دلار برآورد نموده که ۱۴ میلیارد دلار معادل ۱۱ درصد افزایش نسبت به ۲۰۱۴ را نشان می‌دهد. برخی منابع نیز عدد ۲۱۶ میلیارد دلار را در مورد هزینه‌های نظامی ۲۰۱۵ چین درست می‌دانند. هزینه‌های دفاعی بریتانیا در سال ۲۰۱۵ معادل بیش از ۵۴ تا ۶۶ میلیارد دلار برآورد شده است. وزیر خزانه‌داری این کشور در جولای ۲۰۱۵ اعلام کرد تا سال ۲۰۲۰ هزینه‌های نظامی کشورش می‌تواند به ۴۷/۷ میلیارد پوند (۷۳/۱۸ میلیارد دلار) افزایش یابد. وی همچنین وعده داد سطح هزینه‌های نظامی کشورش از ۲ درصد تولید ناخالص داخلی آن پایین‌تر نخواهد آمد. در سند «استراتژی امنیت ملی و بازبینی امنیت و دفاع استراتژیک» بریتانیا، که نوامبر ۲۰۱۵ انتشار یافته، آمده است که «طی یک دهه آینده، ۱۷۸ میلیارد پوند خرج تجهیزات و حمایت تجهیزاتی خواهد شد».

در نوامبر ۲۰۱۵، دیوید کامرون، نخست‌وزیر بریتانیا، طی بیانیه‌ای وعده داد هزینه‌های نظامی کشورش را افزایش دهد و به سال‌ها کاهش بودجه در این زمینه، که باعث عقب‌نشینی بریتانیا از نقش جهانی خود شده، پایان دهد. او وعده داد در یک دهه آینده، ۱۲ میلیارد پوند (معادل ۱۸ میلیارد دلار) به هزینه‌های دفاعی بریتانیا افزوده خواهد شد. کامرون که ۱۰ روز بعد از حوادث تروریستی پاریس این بیانیه را صادر نمود، عنوان کرده که چنین سرمایه‌گذاری «در زمانی که تهدیدات برای کشورمان در حال افزایش هستند، حیاتی است». بودجه دفاعی روسیه در سال ۲۰۱۵ معادل ۳/۳ تریلیون روبل (معادل ۵۲ میلیارد دلار) عنوان شده است (البته برخی از منابع، بودجه دفاعی ۲۰۱۵ روسیه را ۵۳/۲ میلیارد دلار برآورد کرده‌اند). به دلیل وضعیت نامناسب اقتصادی روسیه، دولت این کشور ناچار شده پنج درصد از این میزان بکاهد که به این ترتیب، هزینه‌های نظامی ۲۰۱۵ روس‌ها ۳/۱ تریلیون روبل بوده است. همین میزان نیز ۲۵/۶ درصد افزایش را نسبت به ۲۰۱۴ نشان می‌دهد.

بودجه نظامی فرانسه در سال ۲۰۱۵ معادل ۳۱/۴ میلیارد یورو (بیش از ۳۴ میلیارد دلار) عنوان شده است (البته برخی منابع، میزان هزینه‌های نظامی فرانسوی‌ها در ۲۰۱۵ را حدود ۵۳ میلیارد دلار تخمین زده‌اند). بعد از اتفاقات تروریستی دفتر شارلی ابدو، فرانسوا اولاند، رئیس‌جمهور فرانسه، اعلام کرد طی چهار سال از ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۹، میزان ۳/۸ میلیارد یورو (معادل ۴/۲ میلیارد دلار) به بودجه نظامی کشورش اضافه خواهد شد. اولاند در تبیین دلیل و اهمیت این اقدام گفت: «من این تصمیم را به خاطر امنیت و حفاظت از فرانسه اتخاذ کردم». بودجه دفاعی هند در ۲۰۱۵، معادل ۳۵ میلیارد دلار (۲/۲۲ تریلیون

تا زمانی که عربستان سعودی حاضر نباشد موقعیت جدید حوثی‌ها را در یمن بپذیرد و در مقابل، حوثی‌ها نیز نگرانی‌های امنیتی جدی عربستان را درک نکنند، بعید است گشایشی در جنگ یمن حاصل شود. در واقع برای پایان دادن به این جنگ، نیاز به نوعی مصالحه سیاسی وجود دارد.

روپیه) برآورد شده است. البته، منابعی نیز میزان هزینه‌های نظامی و دفاعی هند در ۲۰۱۵ را حدود ۵۰ میلیارد دلار عنوان نموده‌اند. بر اساس برآوردها، بودجه دفاعی ژاپن در سال ۲۰۱۵ معادل ۴۲ میلیارد دلار (۴/۹۸ تریلیون ین) بوده است (برخی از منابع نیز میزان هزینه‌های ۲۰۱۵ ژاپن را بیش از ۴۹ میلیارد دلار تخمین زده‌اند). این میزان بیش از ۲ درصد نسبت به هزینه‌های دفاعی ۲۰۱۴ این کشور، بیشتر است. وزیر دفاع ژاپن در مورد این افزایش عنوان کرده که «وضعیت اطراف ژاپن در حال تغییر است» و «سطح هزینه‌های دفاعی، میزان نیاز به حفاظت از فضای هوایی، دریایی و زمینی ژاپن و نیز مراقبت از زندگی مردم و موفقیت شهروندان مان را انعکاس می‌دهد». کارشناسان بر این باورند که رشد هزینه‌های دفاعی ژاپن، پاسخی به افزایش هزینه‌های نظامی چین و همچنین اختلاف‌ها و تنش‌هایی است که میان ژاپن و همسایگان، به‌ویژه چین، وجود دارد. پایگاه مطالعات دفاعی جینز بودجه نظامی عربستان در سال ۲۰۱۵ را ۴۹ میلیارد دلار برآورد کرده است (در برخی از منابع نیز این میزان ۴۶/۳ میلیارد دلار عنوان شده است). به نقل از این پایگاه، هزینه‌های دفاعی عربستان از آغاز بهار عربی یعنی از ۲۰۱۱ به بعد، سالانه ۱۹ درصد رشد داشته است. پیش‌بینی این پایگاه آن است که تا سال ۲۰۲۰ بودجه نظامی عربستان به ۶۲ میلیارد دلار خواهد رسید.

بودجه دفاعی آلمان در سال ۲۰۱۵ معادل ۳۴/۲ میلیارد یورو (حدود ۳۷/۵ میلیارد دلار) عنوان شده، که ۱/۲ میلیارد یورو بیشتر از ۲۰۱۴ است (البته برخی از منابع، هزینه‌های نظامی ۲۰۱۵ آلمان را ۴۳/۸ میلیارد دلار برآورد نموده‌اند). آلمان‌ها که به دلیل عدم رعایت معیار ناتو در زمینه هزینه‌های دفاعی، مورد انتقاد بوده‌اند، بر اساس برنامه جدیدی قرار است در طول پنج سال از ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹، بودجه دفاعی خود را ۶/۲ درصد افزایش داده و معادل ۸/۵ میلیارد دلار (۸ میلیارد یورو) بر آن بیفزایند. بودجه نظامی کره جنوبی در سال ۲۰۱۵ معادل ۳۳/۶ میلیارد دلار (۳۷/۴ تریلیون وون) برآورد شده، که نسبت به سال قبل از آن، ۴/۹ درصد رشد را نشان می‌دهد (برخی منابع، هزینه‌های نظامی کره جنوبی در سال ۲۰۱۵ را ۳۵/۷ میلیارد دلار عنوان کرده‌اند). بر اساس تصمیم دولت کره جنوبی، بین ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰، هزینه‌های نظامی این کشور سالانه ۷ درصد رشد را تجربه خواهد کرد.

استرالیا بودجه دفاعی ۲۰۱۶-۲۰۱۵ خود را حدود ۳۲ میلیارد دلار عنوان کرده (برخی منابع دیگر، این میزان را ۳۴/۳ میلیارد دلار ذکر نموده‌اند) که نسبت به بودجه ۲۰۱۵-۲۰۱۴، حدود ۱۰ میلیارد دلار افزایش را نشان می‌دهد. هزینه‌های دفاعی برزیل که بین ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۲ به اندازه ۳۴ درصد افزایش یافته بود و در ۲۰۱۲ به ۳۳ و ۲۰۱۳ به ۳۴ میلیارد دلار رسیده بود، از ۲۰۱۴ و به دنبال دشواری‌ها و فشارهای اقتصادی این کشور رو به کاهش گذاشت. در ۲۰۱۴ هزینه‌های نظامی این کشور ۳۱/۷ میلیارد دلار بود و در سال ۲۰۱۵ به ۳۰/۷ میلیارد دلار تنزل یافت. سیزده کشور بعدی در رتبه‌بندی بیشترین میزان هزینه‌های نظامی و دفاعی جهان در سال ۲۰۱۵، به این ترتیب هستند: ایتالیا ۲۹ میلیارد دلار، کانادا

پایگاه مطالعات دفاعی
جینز هزینه‌های دفاعی
چین در سال ۲۰۱۵
را ۱۹۰ میلیارد دلار
برآورد نموده که ۱۴
میلیارد دلار معادل ۱۱
درصد افزایش نسبت به
۲۰۱۴ را نشان می‌دهد.
برخی منابع نیز عدد
۲۱۶ میلیارد دلار را در
مورد هزینه‌های نظامی
۲۰۱۵ چین درست
می‌دانند.

۱۷/۲ میلیارد دلار، ترکیه ۱۵/۹ میلیارد دلار، رژیم اسرائیل ۱۵/۶ میلیارد دلار، امارات متحده عربی ۱۴/۷ میلیارد دلار، تایوان ۱۴/۵ میلیارد دلار، اسپانیا ۱۳/۹ میلیارد دلار، الجزایر ۱۲/۴ میلیارد دلار، لهستان ۱۲/۲ میلیارد دلار، هلند ۱۰/۶ میلیارد دلار، سنگاپور ۱۰/۴ میلیارد دلار، پاکستان ۱۰/۳ میلیارد دلار و عراق ۱۰/۳ میلیارد دلار.

در مجموع، هزینه‌های نظامی و دفاعی این ۲۵ کشور در سال ۲۰۱۵ بیش از ۱۴۰۰ میلیارد دلار بوده است. اگر رقم هزینه‌های نظامی جهان در سال ۲۰۱۵ همان ۱/۶۵ میلیارد دلاری باشد که پایگاه مطالعات دفاعی جینز برآورد نموده، هزینه‌های دفاعی و نظامی این ۲۵ کشور، حدود ۸۵ درصد کل هزینه‌های نظامی و دفاعی جهان در این سال بوده است.

برخی کشورها و مناطق، بودجه‌ها و هزینه‌های نظامی و دفاعی خود را کاهش و برخی دیگر افزایش داده‌اند. اعضای پیمان ناتو که در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ به ترتیب ۹۶۸ و ۹۴۲ میلیارد دلار خرج امور نظامی و دفاعی کرده بودند، در ۲۰۱۵ باز هم هزینه‌های نظامی خود را کاهش داده و به ۸۹۲ میلیارد دلار رساندند. کشورهای آمریکای جنوبی به دلیل وضعیت اقتصادی نامناسبی که دارند، بودجه‌های نظامی خود را کاهش داده‌اند. برزیل در ۲۰۱۵ حدود ۴ میلیارد دلار از هزینه‌های نظامی خود کاسته است. ونزوئلا که در سال ۲۰۱۴ هزینه‌های نظامی خود را ۳۴ درصد کاهش داده بود (از ۴/۴ میلیارد دلار در ۲۰۱۳ به ۲/۹ میلیارد دلار در ۲۰۱۴)، به دلیل نزول بی‌سابقه قیمت نفت، در سال ۲۰۱۵ نیز وضعیت مناسبی نداشته است. اروگوئه هم هزینه‌های نظامی خود را در ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ کاهش داده است. در این میان، مکزیک و پاراگوئه، هزینه‌های نظامی خود را افزایش داده‌اند.

آرژانتین که در ۲۰۱۴ به یکباره بودجه نظامی خود را بیش از ۳۳ درصد افزایش داده بود، در سال ۲۰۱۵ هزینه‌های نظامی را بار دیگر کاهش داد. در خاورمیانه، به دلیل تنش‌ها و رقابت‌های شدیدی که وجود دارد، هزینه‌های نظامی در چند سال اخیر رو به افزایش بوده است. طبق ارزیابی مؤسسه بین‌المللی صلح استکهلم (SIPRI) بین ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۹ سالانه به‌طور میانگین ۳/۴۸ درصد به هزینه‌های نظامی این منطقه افزوده خواهد شد. در شرق آسیا و حوزه پاسیفیک هم به دلیل اختلاف‌ها و تنش‌هایی که میان بازیگران این منطقه وجود دارد، در مجموع هزینه‌های دفاعی و نظامی افزایش یافته است. بر اساس برآوردهای موجود، چین، ژاپن و کره جنوبی به عنوان سه بازیگر مهم شرق آسیا، بودجه نظامی و دفاعی خود را افزایش داده‌اند. ژاپن با افزایش حدود ۳ درصدی بودجه دفاعی، در سال ۲۰۱۵ هزینه‌های نظامی خویش را به ۴۲ میلیارد دلار رساند که بزرگترین بودجه نظامی در تاریخ ژاپن محسوب می‌شود. چین در ۲۰۱۵ بیش از ۱۰ درصد بر بودجه دفاعی خود افزود و آن را از ۱۳۲ میلیارد دلار در ۲۰۱۴ به حدود ۱۴۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ رساند.

کره جنوبی نیز در سال ۲۰۱۵ با افزودن حدود ۵ درصد بر بودجه دفاعی خود، آن را به ۳۳/۶ میلیارد

دلار رساند. استرالیا هم بودجه دفاعی ۲۰۱۶-۲۰۱۵ خود را حدود ۳۲ میلیارد دلار عنوان کرده که این میزان نسبت به بودجه ۲۰۱۵-۲۰۱۴، حدود ۱۰ میلیارد دلار افزایش را نشان می‌دهد. در جنوب آسیا نیز بودجه‌های دفاعی و نظامی افزایش یافته است. پاکستان در ۲۰۱۵ بودجه «خدمات و امور دفاعی» را ۱۱ درصد افزایش داده است. هند نیز ۱۱ درصد بر بودجه نظامی ۲۰۱۵ خود افزوده است. در منطقه اوراسیا، روسیه به دلیل مشکلات اقتصادی ناشی از کاهش قیمت نفت و تحریم‌های غرب، نتوانست ۳۲/۲ درصد افزایشی که در دسامبر ۲۰۱۴ برای بودجه نظامی در ۲۰۱۵ پیش‌بینی شده بود را عملی کند و مجبور شد از ۵/۳ درصد از این میزان افزایش صرف نظر کند. در واقع روس‌ها به جای ۳/۲۷۴ میلیارد روبل هزینه نظامی پیش‌بینی شده برای سال ۲۰۱۵، حدود ۳/۱۱۰ میلیارد دلار (معادل ۵۷ میلیارد دلار) صرف هزینه‌های دفاعی و نظامی کرده‌اند.

اختلاف‌ها میان آذربایجان و ارمنستان نیز باعث افزایش هزینه‌های نظامی این دو کشور در سال ۲۰۱۵ شده است. وزیر مالیه آذربایجان در نوامبر ۲۰۱۴ ضمن بیان اینکه «همچنانکه ارمنستان به سیاست اشغال خود بر خلاف حقوق بین‌الملل ادامه می‌دهد، نیروهای نظامی آذربایجان به تجهیزات بهتر نیاز دارند»، اعلام کرد که هزینه‌های نظامی باکو در ۲۰۱۵ معادل ۴/۸ میلیارد دلار (۳/۸ میلیارد منات)، یعنی بیشتر از کل بودجه ارمنستان که ۳/۲ دلار است، خواهد بود (بودجه نظامی آذربایجان در ۲۰۱۲، ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ به ترتیب ۳، ۳/۶ و ۳/۸ میلیارد دلار بوده است). بودجه نظامی ارمنستان در سال ۲۰۱۵ بدون احتساب نیروهای مجری قانون مثل پلیس، ۲۰۰ میلیون درام (معادل بیش از نیم میلیون دلار) بوده است. در آفریقا که در سال ۲۰۱۴ طبق برآورد مؤسسه بین‌المللی صلح استکهلم هزینه‌های نظامی ۵/۹ درصد رشد داشته، در سال ۲۰۱۵ نیز این روند افزایشی ادامه پیدا کرده است. بر اساس برآورد پایگاه مطالعات دفاعی جینز، طی ۵ سال آینده، یعنی تا ۲۰۲۰، ارزش واقعی هزینه‌های نظامی پنج کشور الجزایر، مصر، مراکش، لیبی و تونس ۱۵ درصد افزایش خواهد یافت و به ۳۱ میلیارد دلار خواهد رسید.

وضعیت اتحادها و ائتلاف‌های نظامی

ناتو به عنوان یکی از پیمان‌های بزرگ نظامی - دفاعی چندجانبه دوران جنگ سرد نه تنها در شرایط پس از فروپاشی نظام دوقطبی ادامه حیات داده، بلکه در سال‌های گذشته و بویژه به دنبال بحران اوکراین، تحرک بیشتری پیدا کرده است. ناتو در سال ۲۰۱۵ علاوه بر ادامه فعالیت در افغانستان در قالب مأموریت غیررزمی «آموزش، مشاوره و کمک به نیروها و نهادهای افغان»، حضور نظامی خود را در مرزهای شرقی این پیمان، در قالب استقرار نیروهای واکنش سریع و تجهیزات جنگی در کشورهای حوزه بالتیک، لهستان، رومانی و بلغارستان و همچنین برگزاری مانورهای نظامی گسترده در این محدوده، تقویت نموده است. این حضور در واقع پاسخی به بحران اوکراین و تهدیدی است که اعضای شرقی

پیمان ناتو نسبت به اقدامات و رفتارهای روسیه برای خویشتن متصور هستند. ناتو هم‌اکنون به روسیه به عنوان بزرگترین تهدید امنیتی برای اعضای خود می‌نگرد. در مقابل، اسناد جدید دکترین‌های نظامی و امنیتی روسیه و اظهارات مقامات ارشد روسی نیز نشان می‌دهد روس‌ها هم به ناتو به عنوان بزرگترین تهدید برای امنیت ملی خویش می‌نگرند.

در سال ۲۰۱۵، به‌ویژه در نیمه اول آن، تنش‌ها میان روسیه و ناتو بالا گرفت. وزیر دفاع آمریکا در اوایل تیرماه ۱۳۹۴ در جریان دیدار از استونی و در کنفرانس مشترک خبری با وزرای دفاع کشورهای بالتیک اعلام کرد آمریکا سلاح‌های سنگینی را در ۶ کشور لتونی، لیتوانی، استونی، لهستان، رومانی و بلغارستان ذخیره خواهد کرد. این سلاح‌ها شامل ۹۰ تانک آبرامز، ۱۴۰ خودروی نفربر زرهی برادلی و ۲۰ توپخانه خودکششی هوتزر می‌باشد. مسکو این اقدام را «تهاجمی‌ترین گام پنتاگون و ناتو از زمان جنگ سرد» خواند و هشدار داد «روسیه هیچ گزینه دیگری جز تقویت نیروها و منابع خود در جبهه استراتژیک غربی ندارد». ولادیمیر پوتین، رئیس جمهوری روسیه، یک روز بعد از اعلام تصمیم آمریکا مبنی بر استقرار و ذخیره سلاح‌های سنگین در شرق اروپا، اعلام کرد کشورش در سال جاری میلادی بیش از چهل موشک بالستیک قاره‌پیما که «حتی می‌توانند بر سیستم‌های دفاع موشکی پیشرفته نیز غلبه نمایند»، به زرادخانه هسته‌ای خود خواهد افزود.

رزمایش‌ها و مانورهای نظامی روسیه و ناتو نیز افزایش یافته و به‌طور جدی‌تری دنبال شده است. ناتو در چارچوب «برنامه اقدام آمادگی» مصوب نشست سپتامبر ۲۰۱۴ سران این پیمان در ولز، که بیشتر تمرکز آن بر بحران اوکراین بود، رزمایش‌های بزرگ و مهمی را در سال ۲۰۱۵ انجام دادند. در اکتبر ۲۰۱۵ بزرگ‌ترین رزمایش این پیمان در بیش از یک دهه گذشته، برگزار شد. در این مانور ۱۷ روزه، که «اتصال ترایدنت ۲۰۱۵» نام‌گذاری شده، نزدیک به ۳۶ هزار نیرو، بیش از ۱۴۰ هواپیما و ۶۰ کشتی جنگی از بیش از ۳۰ کشور عضو و شریک ناتو (شامل استرالیا، اتریش، بوسنی و هرزگوین، فنلاند، مقدونیه، سوئد و اوکراین) حضور داشتند. این مانور در غرب مدیترانه و در ۱۶ مکان متفاوت در کشورهای اسپانیا، پرتغال و ایتالیا صورت گرفت. دبیر کل ناتو در مورد این مانور گفته است: «اتصال ترایدنت نشان می‌دهد توان‌مندی‌های ناتو واقعی و آماده است». در آوریل ۲۰۱۵، نخستین رزمایش نیروی واکنش سریع ناتو موسوم به «سرنیزه» با عنوان «پرش باشکوه» با حضور بیش از ۱۵۰۰ نیروی زبده در چک و هلند انجام گرفت. ادامه این مانور در ماه ژوئن با حضور ۲۱۰۰ نیرو به مدت ۱۰ روز در لهستان برگزار شد.

نیروی «سرنیزه» به عنوان بخشی از قوای ۳۰ هزار نفره «نیروی واکنش ناتو» (تشکیل‌شده در سال ۲۰۰۲)، شامل ۵ هزار نیروی زبده و دارای بالاترین آمادگی نظامی است که می‌تواند ۴۸ ساعت بعد از دریافت دستور، به کار گرفته شود. این نیرو به وسیله واحدهای عملیات ویژه، نیروهای دریایی و هوایی ناتو پشتیبانی می‌شود. دبیر کل ناتو در مورد مانور

کارشناسان بر این باورند که رشد هزینه‌های دفاعی ژاپن، پاسخی به افزایش هزینه‌های نظامی چین و همچنین اختلاف‌ها و تنش‌هایی است که میان ژاپن و همسایگان، به‌ویژه چین، وجود دارد.

«پرش باشکوه» گفت: «این مانور برای تحقق وعده‌هایی است که در آخرین نشست ناتو مطرح شده.... ما با چالش امنیتی جدیدی مواجه هستیم و به همین خاطر می‌خواهیم خود را با شرایط جدید تطبیق دهیم». در ماه می ۲۰۱۵ رزمایشی دو هفته‌ای با عنوان «چالش آرکتیک» با حضور بیش از ۱۰۰ هواپیمای جنگنده و ۴ هزار نیروی خدمه از کشورهای حوزه نوردیک (شمال اروپا و شمال آتلانتیک شامل کشورهای دانمارک، فنلاند، ایسلند، نروژ و سوئد)، آمریکا، بریتانیا و فرانسه برگزار شد.

در این رزمایش، علاوه بر چند عضو ناتو، سوئد و فنلاند که در اثر بحران اوکراین بسیار به روسیه بدبین شده‌اند نیز مشارکت داشتند. در ژوئن ۲۰۱۵ ناتو رزمایش بزرگ دیگری را در لهستان، لیتوانی، لتونی و استونی برگزار کرد. در این رزمایش ۶ هزار نیرو از ۱۳ عضو ناتو حضور داشتند. یکی از فرماندهان ارشد نظامی لیتوانی در مورد اهمیت این رزمایش گفته است: «این یکی از بزرگترین رزمایش‌ها در لیتوانی از زمان پیوستن ما به ناتو [در سال ۲۰۰۴] است». در ماه جولای نیز ناتو اقدام به برگزاری رزمایش مشترکی با گرجستان در خاک این کشور و در واقع در مرزهای روسیه نمود. در این رزمایش که «روح چابک ۲۰۱۵» نام‌گذاری شده، ۲۲۰ تفنگدار دریایی و ۲۵۰ وسیله نقلیه نظامی آمریکایی، از جمله تانک‌های آبرامز، حضور داشتند. بلغارستان، لیتوانی، رومانی و لتونی دیگر اعضای ناتو بودند که در این رزمایش شرکت کردند. همه این رزمایش‌ها با هدف مقابله با تهدید روسیه و اطمینان بخشی به اعضای شرقی پیمان ناتو در مورد تعهدات این سازمان در مورد دفاع از امنیت آنها صورت گرفته است.

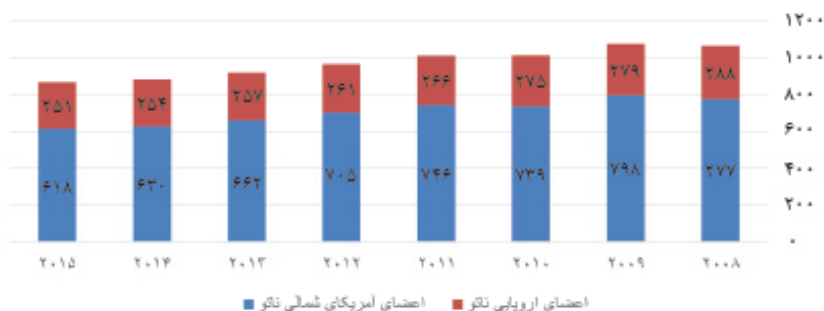
البته در مقابل، روسیه نیز رزمایش‌های جدی و بزرگی را در ۲۰۱۵ برگزار کرده که به نظر می‌رسد مقابله با ناتو، از اهداف اصلی آنها بوده است. در ماه مارس ۲۰۱۵، روس‌ها رزمایش ۵ روزه بزرگی را در منطقه وسیعی از آرکتیک برگزار کردند. در این رزمایش ۸۰ هزار نیرو، ۲۲۰ هواپیما، ۴۱ کشتی و ۱۵ زیردریایی حضور داشتند. هم‌زمان، رزمایش بزرگ دیگری در مناطق جنوبی روسیه، قفقاز شمالی، پایگاه‌های نظامی روسیه در ارمنستان، مناطق آبخازیا و اوستیای جنوبی و منطقه کریمه برگزار شد که تا ۱۰ آوریل به طول انجامید. در این رزمایش، ۲ هزار نیروی بخش ضد هوایی و ۵۰۰ آیتم سلاح به کار گرفته شد. همچنین، در اواخر ماه می و هم‌زمان با مانور دو هفته‌ای هوایی ناتو در منطقه آرکتیک، روس‌ها در اورال و سیبری غربی با به کارگیری ۲۵۰ هواپیما و ۱۲ هزار خدمه، رزمایش بزرگی را با هدف سنجش آمادگی جنگی نیروی هوایی خود انجام دادند.

با وجود افزایش تنش‌ها میان روسیه و ناتو و افزایش تحرکات ناتو، برخی از اعضای این پیمان در سال ۲۰۱۵ باز هم از هزینه‌ها و بودجه‌های دفاعی خود کاستند. اعضای پیمان ناتو که در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ به نرخ ثابت دلار در سال ۲۰۱۰ به ترتیب ۹۱۹ و ۸۸۴ میلیارد دلار خرج امور نظامی و دفاعی کرده بودند، بر اساس آمار منتشر شده از سوی این سازمان، در ۲۰۱۵ این میزان را به ۸۷۱ میلیارد دلار رساندند.

اسناد جدید
دکترین‌های نظامی
و امنیتی روسیه و
اظهارات مقامات ارشد
روسی نیز نشان می‌دهد
روس‌ها هم به ناتو
به عنوان بزرگترین
تهدید برای امنیت ملی
خویش می‌نگرند.

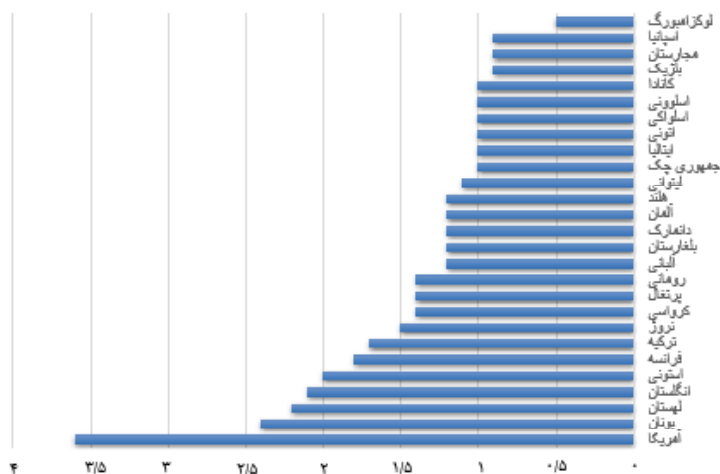
در این میان، در مجموع ۶۱۸ میلیارد دلار از این ۸۷۱ میلیارد دلار سهم هزینه‌های دفاعی اعضای آمریکای شمالی ناتو، یعنی آمریکا و کانادا، و ۲۵۳ میلیارد دلار دیگر نیز سهم کل اعضای اروپایی ناتو بوده است. نمودار زیر روند هزینه‌های ناتو از ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۵ و سهم اروپا و آمریکا از میزان این هزینه‌ها را برحسب ارزش ثابت دلار در سال ۲۰۱۰ نشان می‌دهد (این آمار را ناتو منتشر کرده است).

هزینه‌های دفاعی ناتو از سال ۲۰۰۸ الی ۲۰۱۵ (برحسب میلیارد دلار و بر اساس قیمت ثابت سال ۲۰۱۰)

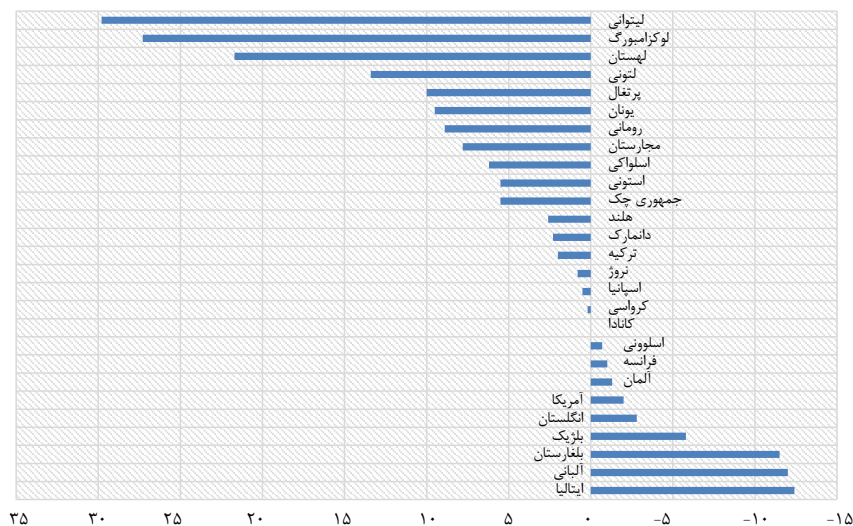
در این میان، تنها پنج کشور عضو ناتو، شامل آمریکا، یونان، لهستان، بریتانیا و استونی، به قاعده ناتو مبنی بر لزوم هزینه ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی در امور نظامی و دفاعی، پایبند بوده و ۲۲ عضو دیگر زیر ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی خویش در این زمینه هزینه نموده‌اند.

هزینه‌های دفاعی کشورهای عضو ناتو (سهم از تولید ناخالص داخلی بر حسب درصد)

هفده کشور از ۲۷ عضو ناتو، بودجه‌های نظامی خود را در سال ۲۰۱۵ افزایش داده‌اند. یک کشور تغییری ایجاد نکرده و ۹ کشور دیگر نیز در هزینه‌های نظامی خود کاهش ایجاد کرده‌اند. فرانسه، بریتانیا، آمریکا و ایتالیا جزو این ۹ کشور هستند؛ که در این میان، ایتالیا با کاهش ۱۲/۴ درصدی پشت‌از بوده است.

میزان تغییر هزینه‌های دفاعی کشورهای عضو ناتو در سال ۲۰۱۵ نسبت به سال ۲۰۱۴ (٪)

همان‌گونه که در نمودارهای فوق دیده می‌شود، اعضای شرقی پیمان ناتو، که بیشتر خود را معرض تهدیدهای روسیه می‌بینند، بودجه‌های نظامی و دفاعی خود را افزایش داده‌اند و در مقابل، اکثر کشورهای مهم اروپای مرکزی و غربی و نیز اعضای آمریکای شمالی ناتو، اقدام به کاهش هزینه‌های نظامی خود نموده‌اند.

در سال ۱۳۹۴، فعالیت ائتلاف نظامی به رهبری آمریکا علیه داعش ادامه پیدا کرد. بر اساس آمارهای ارائه‌شده توسط وزارت دفاع آمریکا در اواخر ژانویه ۲۰۱۶، تا کنون آمریکا و ائتلاف به رهبری این کشور، مجموعاً ۹۷۸۲ حمله هوایی علیه مواضع داعش انجام داده‌اند که از این تعداد حمله، ۶۵۱۶ مورد در خاک عراق و ۳۲۶۶ مورد در خاک سوریه اتفاق افتاده است. آمریکایی‌ها ۷۵۵۱ مورد (۴۴۸۲ مورد در خاک عراق و ۳۰۶۹ مورد در خاک سوریه) و دیگر اعضای ائتلاف شامل استرالیا، بلژیک، کانادا، دانمارک، فرانسه، اردن، هلند، بریتانیا، عربستان سعودی، ترکیه و امارات متحده عربی نیز ۲۲۳۱ مورد از این حملات را صورت داده‌اند (۲۰۳۴ مورد در عراق و ۱۹۷ مورد در سوریه). کشورهایی

که به همراه آمریکا در عراق اقدام به بمباران داعش نموده‌اند عبارتند از استرالیا، بلژیک، کانادا، فرانسه، اردن، هلند و بریتانیا. همچنین استرالیا، بحرین، کانادا، فرانسه، اردن، عربستان سعودی، ترکیه، امارات متحده عربی و بریتانیا در کنار آمریکا در حملات علیه داعش در خاک سوریه ایفای نقش نموده‌اند.

در سال جاری چند ائتلاف نظامی دیگر نیز ایجاد شد. ائتلاف روسیه، ایران، عراق و سوریه برای مقابله با داعش، یکی از این ائتلاف‌ها است، که عمده‌تأ ماهیت اطلاعاتی دارد. هدف این ائتلاف، که گفته می‌شود حزب الله لبنان نیز عضو آن است، «کمک و همکاری در جمع‌آوری اطلاعات در مورد گروه تروریستی داعش، به منظور مقابله با پیشروی‌های این گروه» عنوان شده است. با توجه به همکاری نزدیک دولت عراق با ائتلاف به رهبری آمریکا، به نظر می‌رسد حضور عراق در ائتلاف به محوریت روسیه چندان جدی نیست. علاوه بر این ائتلاف ۴ گانه یا ۴+۱ (چهار کشور مذکور به علاوه حزب الله)، به نظر می‌رسد نوعی ائتلاف نظامی نانوشته یا پنهان میان روسیه، ایران، سوریه و حزب الله برای مقابله با گروه‌های تروریستی - تکفیری و مخالف حکومت سوریه نیز شکل گرفته است. در این ائتلاف، ایران با اعزام تعداد قابل توجهی مستشار نظامی، از نیروهای حکومت اسد و همچنین حزب الله، که در حال جنگ در کنار دولت سوریه هستند، حمایت می‌کند و روسیه نیز از نیروهای میدانی پشتیبانی هوایی به عمل می‌آورد.

روسیه که حملات هوایی خود در حمایت از حکومت اسد را از اول اکتبر ۲۰۱۵ شروع کرده، تا ۲۰ ژانویه ۲۰۱۶ بیش از ۶ هزار مرتبه مواضع گروه‌های تروریستی - تکفیری و مخالف اسد را بمباران نموده است. نیروهای اسد و حزب الله نیز با همکاری مستشاران ایرانی تلاش زیادی را برای آزادسازی مناطق تحت اشغال تروریست‌ها و مخالفان حکومت سوریه انجام داده‌اند. در نتیجه همه این تلاش‌ها، نه تنها پیشرفت گروه‌های تروریستی - تکفیری و مخالف متوقف شده، بلکه پیشرفت قابل توجهی در میدان نبرد صورت گرفته و تعدادی از شهرها و روستاهای سوریه از دست تروریست‌ها و مخالفان آزاد شده است. عربستان سعودی نیز در سال ۱۳۹۴ تا کنون اقدام به ایجاد دو ائتلاف نظامی کرده است؛ یکی، ائتلاف مداخله در یمن و دیگری، ائتلاف مقابله با تروریسم. ائتلاف مداخله در یمن به رهبری عربستان، شامل کشورهای عربستان سعودی، امارات متحده عربی، بحرین، کویت، قطر، مصر، اردن، مراکش، سنگال، سودان و دولت مخلوع منصور هادی است و از سوی آمریکا، سومالی، بریتانیا و فرانسه حمایت می‌شود. این ائتلاف در مارس ۲۰۱۵ شکل گرفت.

نقش اصلی را در این ائتلاف عربستان سعودی بازی می‌کند و به جز امارات متحده عربی و کویت، دیگر اعضای این ائتلاف نقش بارزی در جنگ یمن ایفا نکرده‌اند. به هر حال، این ائتلاف تا کنون خسارت‌های گسترده‌ای به زیرساخت‌ها و مردم یمن وارد نموده که در بالا به آن اشاره شد. ائتلاف دوم،

اعضای پیمان ناتو که در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ به نرخ ثابت دلار در سال ۲۰۱۰ به ترتیب ۹۱۹ و ۸۸۴ میلیارد دلار خرج امور نظامی و دفاعی کرده بودند، بر اساس آمار منتشرشده از سوی این سازمان، در ۲۰۱۵ این میزان را به ۸۷۱ میلیارد دلار رساندند.

یعنی ائتلاف مقابله با تروریسم، در اواسط دسامبر ۲۰۱۵ و به رهبری عربستان ایجاد شد. اعضای این ائتلاف عبارتند از عربستان سعودی، اردن، امارات متحده عربی، پاکستان، بحرین، بنگلادش، بنین، ترکیه، چاد، توگو، تونس، جیبوتی، سنگال، سودان، سریلانکا، سومالی، گابن، گینه، فلسطین، کومور، قطر، ساحل عاج، کویت، لبنان، مالدیو، مالی، مالزی، مصر، مراکش، موریتانی، نیجر، نیجریه و دولت مخلوع منصور هادی. این ائتلاف جنبه نمایشی داشته و تا کنون هیچ گونه اقدام عملی از سوی آن صورت نگرفته است. در حقیقت، این ائتلاف بیش از آنکه یک ائتلاف نظامی یا سیاسی واقعی باشد، کارکرد نمایشی دارد و هدف سعودی ها از ایجاد آن، نشان دادن توان اجماع سازی خود در میان ملت های مسلمان و اهمیت خویش در مناسبات خاورمیانه است.

چشم انداز ۱۳۹۵

با توجه به سطح بالای شکنندگی بسیاری از دولت های مناطق خاورمیانه، جنوب آسیا و آفریقا، در سال ۱۳۹۵ نیز نه تنها بسیاری از درگیری ها مسلحانه داخلی در این مناطق ادامه پیدا خواهد کرد، بلکه احتمال افزایش و گسترش این درگیری ها به طور جدی وجود دارد. بحران سوریه و عراق بسیار پیچیده شده و به همین دلیل، به سختی می توان برای سال ۱۳۹۵ گشایشی را در وضعیت این دو کشور متصور شد. متغیرهای متداخل زیادی در بحران این دو کشور نقش ایفا می کنند. همچنین، نیروهای زیادی درگیر بحران این دو کشور شده اند، که منافع به شدت متضادی دارند. بر اساس برآوردها، ۴۸ گروه بزرگ شورشی و جهادی، با انواع و اقسام تفکرات و راهبردها، هم اکنون درگیر جنگ در سوریه هستند. در چنین شرایطی، حتی اگر بازیگران بیرونی نیز به توافقی کامل و واقعی در مورد سوریه دست یابند، باز جای تردید دارد که بتوان به حل بحران این کشور امیدوار بود. در عراق نیز به نظر می رسد قدرت داعش در مناطق تحت اشغال این گروه تروریستی - تکفیری نهاده شده و به همین دلیل، نمی توان به گشایش در وضعیت این کشور در سال ۱۳۹۵ چندان امیدوار بود.

در خاورمیانه، لبنان، عربستان سعودی، اردن، ترکیه و ایران نیز در معرض خطر بی ثباتی و خشونت های داخلی قرار دارند. در ترکیه و لبنان نشانه هایی در این مورد وجود دارد. عربستان سعودی و ایران با مشکلات داخلی زیادی مواجه هستند و کاهش شدید درآمدهای نفتی نیز به این مشکلات دامن می زند. اردن هم به طور سنتی مستعد خیزش گروه های افراطی است. در سال ۱۳۹۵ در شمال آفریقا، به احتمال زیاد وضعیت شکننده مصر، تونس و لیبی ادامه پیدا کند و حتی ممکن است اوضاع لیبی و مصر به سمت شرایطی بدتر از وضع کنونی پیش برود. در دیگر نقاط آفریقا نیز همچنان تنش ها و درگیری های مسلحانه و خشونت آمیز ادامه پیدا خواهد کرد. در آسیای جنوبی، به بیعد است وضعیت افغانستان بهبود یابد، هرچند ممکن است مذاکرات با طالبان روزه های امیدی

تنها پنج کشور عضو ناتو، شامل آمریکا، یونان، لهستان، بریتانیا و استونی، به قاعده ناتو مبنی بر لزوم هزینه ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی در امور نظامی و دفاعی، پایبند بوده و ۲۲ عضو دیگر زیر ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی خویش در این زمینه هزینه نموده اند.

برای برون رفت این کشور از بحران چند دهه گذشته ایجاد کند. اوضاع پاکستان، به عنوان دولتی با سطح شکنندگی بالا، بهبود نخواهد یافت و خشونت های داخلی این کشور همچنان ادامه پیدا خواهد کرد.

احتمال کاهش بیشتر تنش ها در اوکراین زیاد است و با توجه به روندهای موجود، بعید نیست در سال ۱۳۹۵ توافق مینسک کاملاً اجرا گردد و به بحران شرق این کشور خاتمه داده شود. هزینه های نظامی جهان به نظر نمی رسد کاهش یابد. بر اساس برآورد پایگاه مطالعات دفاعی جینز، هزینه های نظامی جهان از ۱/۶۵ تریلیون دلار در ۲۰۱۵ به ۱/۶۸ تریلیون دلار در ۲۰۱۶ خواهد رسید. ناتو به عنوان تنها پیمان دفاعی چندجانبه در جهان در سال ۱۳۹۵ نیز به فعالیت خود ادامه خواهد داد و با توجه به تنش ها و بدگمانی های میان اعضای این پیمان و روسیه، احتمال افزایش تحرکات و اقدامات آمادگی این سازمان وجود دارد. ائتلاف های نظامی با اهداف خاص نیز به فعالیت خود در سال ۱۳۹۵ ادامه خواهند داد.